

Forbes

2020. DECEMBER 23.

<https://forbes.hu/a-jo-elet/szakmailag-nincs-ennel-sokkal-feljebb-magyar-kurator-a-nemzetkozi-kepzo-muveszeti-szinter-szaz-legbefolyasosabb-szereploje-kozt/>

Szakmailag nincs ennél sokkal feljebb – magyar kurátor a nemzetközi képzőművészeti színtér száz legbefolyásosabb szereplője közt

Az OFF-Biennálé vezetője, társkurátora, Somogyi Hajnalka az első magyar, akit beválogattak a képzőművészet legbefolyásosabbjait egybegyűjtő ArtReview Power 100 nemzetközi listájára. A deklaráltan állami pénzek nélkül létrehozott kortárs képzőművészeti OFF-Biennálé egyfajta válasz a hazai kulturális-politikai helyzetre. Somogyi Hajnalkával az állam elleni bojkott szintjeiről, a képzőművészek szabályozatlan, védelem nélküli helyzetéről beszélgettünk, és arról is, hogy a pandémia miatt jövő évre csúszó OFF-Biennálé harmadik kiadása, a *Levegőt!* milyen új jelentésrétegekkel bővült 2020-ban.

Forbes.hu: Az ArtReview Power 100-jába jelentkezni kell, jelölik az embert, vagy egy zsűri választja?

Utóbbi. Elég nagy számú zsűri válogat évről évre, a névsor titkos, hogy ne lehessen befolyásolni őket. Tizenhét éve minden évben kijön ez a lista, és elég nagy a jelentősége, jó megerősítés világszerte.

Forbes.hu: Hogyan derült ki, hogy első magyarként felkerültél a listára?

A sajtóból tudtam meg. A kollégáimat ugyan megkereste az ArtReview egyik munkatársa, hogy portrét kérjen rólam, de a legszigorúbb titoktartást kérte. Így nem árulták el senkinek, nekem sem. Amikor nyilvánossá vált, a kolléganőm

emailben átküldte a cikket. Először azt hittem, ez a magyar lista. Néztem is, miért örül annyira a 96. helynek, voltam én már az első tízben is. Még az sem jutott eszembe, hogy a magyar lista csak ötvenes.

Amikor leesett, hogy ez az ArtReview, azonnal tudtam, ez valójában az OFF-Biennálénak szól.

A Power 100 egy évkönyvre hasonlít, ahol sorszámozva összeszedik az év legfontosabb témáit. Londonból nézve is elég érdekes lehet Magyarország kulturális-politikai helyzete, és azt ugyancsak értékelték, az OFF-Biennálé erre milyen választ ad, hogy néz ki a civil munkája. Az elismerésben benne lehet az is, hogy az idén vált nyilvánossá, benne vagyunk a következő documentát szervező csapatában. Ez az ötévente megrendezett hatalmas léptékű, nemzetközi kiállítás a németországi Kasselban olyan volumenű rendezvény, mint a sportban az olimpia. A globális művészeti élet egyik legfontosabb seregszemléje az ötvenes évek óta. Ezek elég nagy súlyt adnak a projektünknek.

Fotó: Sebestyén László

Forbes.hu: Érzel bármiféle elégtételt, hogy a kormány kultúrpolitikája, a civil szektor háttérbeszorítása ellenére nemzetközi szinten is láthatóak vagytok?

Visszaigazolás mindenképpen, hogy ami lehetetlennek tűnt az elején, azaz az állam támogatása nélkül nemzetközi biennálét szervezni – igenis lehetséges. A kezdetek, azaz 2014 óta nem pályázunk az államhoz, és így nem is kell elfogadnunk azokat a kompromisszumokat, amelyeket nem akarunk, és a végeredmény így is nemzetközileg látható.

Forbes.hu: Nehéz az állam nélkül?

Nem könnyű, de nemcsak nekünk, azoknak sem, akik pályáznak az államhoz. Pedig fontos lenne, hogy a kormány gondoskodjon róluk, mert az ő feladatuk kiegészítőtevékenységét végzik. A civilek most nem fontosak, sajnós.

A mi támogatásaink nagyrészt nemzetközi forrásokból érkeznek. A kisebb része, maximum 30 százalék pedig a hazai, nagyon elkötelezett magánszektorból.

Forbes.hu: Miért, korábban fontosabbak voltak a civilek?

Egy kicsit azért igen. De mindenképpen át kell gondolni ezt a működésmódot. Mi efelé tettünk egy lépést. Ez részben politikai állásfoglalás, másrészt pragmatikus okai is voltak: a kortárs művészeti színtér szinte kizárólag az állami forrásokból dolgozott és az állami infrastruktúrában belül – nagyon gyenge piaci és nemzetközi szegmensen. Ez nem egészséges egyetlen politikai viszony mellett sem.

Úgy gondoltuk: ideje körülnézni, mi van az állami támogatáson kívül. Gyorsan beláttuk, hogy kicsi civil szervezetként ez nem könnyű. Európában alapfeltételezés, hogy nemzeti szinten adott a szervezet fenntartása, így nemzetközileg csak projektpénzekre lehet pályázni.

Forbes.hu: Akkor miből tartjátok fenn az OFF-ot működtető egyesületet?

2018 óta kapunk egy speciális nemzetközi támogatást a működési költségeinkre. Meggyőztünk egy magánalapítványt, hogy erre van szükségünk. Emellett megítéltek nekünk egy újabb összeget a programjainkra. Ez a Foundation for Arts Initiatives az OFF-Biennálé 3. kiadásának főtámogatója.

Forbes.hu: A jelenlegi kormány nem nagyon segíti a civileket a nemzetközi támogatások elérésében sem. Ezek mennyiben jelentettek nektek akadályokat?

Többször kellett újrakezdenünk, mert nagyon jó együttműködések nem tudtunk folytatni. Például a Norvég Civil Alap volt az „1. kiadásunk” legfontosabb támogatója. Annyira jónak tartották ők is ezt a kooperációt, hogy a konferenciájukra is elhívtak minket, nagyon jó értékelést kaptunk, és bízhattunk a folytatásban. Egészen addig, amíg kiderült, a magyar kormány nem írt alá az együttműködést a norvégokkal a következő ciklusra. *(Interjúnk után, 21-én Norvégia új együttműködési megállapodásokat írt alá Magyarországgal az EGT és Norvég Alapok felhasználásáról. A támogatási összeg 214,6 millió euró – a szerk.)* Ez súlyosan érintette az összes civil szervezetet, mi meg a következő „kiadásnál” nulláról kezdtük a partnerkeresést. Nem az egyetlen példa arra, hogyan nehezíteni meg az életet a kormány.

Forbes.hu: A Fidesz-KDNP avval vádolta a Norvég Alapot, hogy kizárólag kormányellenes magyar szervezeteket támogat. Ezt a vádat minden szintéren cáfolták. Nálatok a szakmai elven túl milyen szelektálási elv van? Említette, a kormány politikájára reagál az OFF, akkor csak ellenzéki szervezetek kerülhettek a programba? Vagy csak olyanok, akik nem vesznek részt állami pályázatokon? Szóval ázott-e árkot a szakmán belül a biennálé?

Amikor a frusztrált, kicsi szcénában egy ekkora ambíció megjelenik, mindig kavarr hullámokat. Ez teljesen normális. Az alapötlet megszületésekor, 2013-ban az intézmények vezetése új kezekbe került, az alapelvek megváltoztak, a pénzosztó fórumok, például az NKA szintén új policy mentén működött, furcsa, átláthatatlan, kevésbé szakmai folyamatokon keresztül valósultak meg a programok. Ezek elégedetlenséget és szakmai felháborodást váltottak ki. Rengetegen tiltakoztak, demonstráltak, nyílt leveleket írtak – teljesen eredménytelenül.

Fotó: Sebestyén László

Rossz kollektív pszichés állapotba került a szakma. Ekkor gondoltam azt: eddig vertük az ajtót, most körül kell nézni, új formát és partnereket találni.

Aztán amikor elindult az OFF-Biennálé, mindenki erre projektálta, amit szeretne. Sokszor olyat vártak el tőlünk, ami ellen fél éve mérgesen protestáltak. Például, hogy politikai alapon szerveződjünk. Nem volt könnyű végigcsinálni, de annyiban hasznos volt, hogy segítette a prioritásainkat, céljainkat jobban artikulálni. Lehet, hogy nem tudtunk mindenkinek megfelelni,

de reméljük, a példánk arra ösztönzi majd a művészeket, hogy nekikezdenek annak, ami nekik fontos. Ez azóta meg is történt.

Hogy a kérdésre válaszoljak: nincsen politikai szűrő, csak szakmai. Zsúri dönt arról, milyen projektjavaslatok kerüljenek a biennáléba. A szakmai mellett az egyetlen kritérium, a program megvalósításához nem pályázunk magyar közpénzre, és ez vonatkozik a résztvevőkre is. Ez nem azt jelenti, hogy sosem pályázhatnak, mert ez a képzőművészetben szinte lehetetlen, hanem annál a projektnél ne, amelyet nálunk mutatnak be. Az egyéni bojkottot csak azok a képzőművészek valósíthatják meg, akik kereskedelmileg rendkívül sikeresek, belőlük kevés van. A szervező kollégáim nagy része is állami intézményből kapja a fizetését, az OFF-ból nem lehetne megélni.

Forbes.hu: Neked van főállásod?

Nincs, de ebben a szemeszterben elkezdtem tanítani egy magánegyetemen, óraadó vagyok. Kvázi főállásban csinálom az OFF-ot, mondom ezt úgy, hogy az egyesületünknek nincsenek alkalmazottjai, mindenki megbízási szerződéssel dolgozik – hosszabb-rövidebb szakaszokon át.

Forbes.hu: New Yorkban tanultad a professzionális kurátorságot. Mi az, amit abból tudsz itthon hasznosítani?

Egyrészt a tanulásom jóval Amerika előtt kezdődött, 2001-2006 között a Trafó galériáját vezettem, meg az idő alatt csináltunk két független helyet a barátaimmal, az Impexet és a Dinamót. Nekem ezek jelentették az igazi iskolát. És amikor szükségem lett az elméletre is, elmentem New Yorkba. Az amerikai képzés múzeumi kurátorokat nevelt, és megtanított kritikusan gondolkodni. Hasznos volt, rengeteget olvastunk, írtunk, beszélgettünk, kiállításokat néztünk, mindegyiket darabjaira szedve elemeztük. Ezt a tudást kellett összehoznom a magyar valósággal, amikor hazajöttem.

Forbes.hu: Itthon lettek olyan ötleteid, amelyekre a munkáltatóid döbbenten reagáltak?

Nagyon szerencsés voltam, mert Bencsik Barnabás felvett a Ludwig Múzeumba. Nyitott volt az ötleteimre, de rövid ideig lehettem ott, mert kisbabám született. Két nagy kiállítást rendeztem a Ludwigban, az első keretét készen kaptam, a tartalmat én töltöttem bele, de a másodikat mi javasoltuk a kolléganőmmel, Erőss Nikolettal: Yona Friedmannak csináltunk egy nagy kiállítást – műveiről és gondolkodásmódjáról. Ezt az OFF előfutárának tekinthetjük. Ötven fiatal hazai önkéntessel, nemzetközi építészcsapattal, elméleti építésszel, grafikussal közösen valósítottuk meg. Workshoppá alakult a múzeum kiállítótere. Feszült, kísérleti, rengeteget változó, kihívást jelentő folyamat során hoztunk létre egy elképesztő installációt, amely jócskán feszegette a Ludwig határait. Aztán Barnabásnak is lejárt az igazgatói mandátuma, és az egész csapat szétesett.

Forbes.hu: Az OFF-Biennálé-stábba válogattál egykori ludwigos kollégákat?

Többet is, az a csapat – mondhatjuk – az OFF-Biennálé alapját jelentette, platform lett a szakmai munkánk folytatásához. Az elvárások és a kritika mellett szerencsére óriási lelkesedés övezte ezt a vállalkozást, ezért csatlakoztak hozzá olyan sokan.

Fotó: Sebestyén László

Forbes.hu: Bebizonyítottátok, hogy lehet egy ilyen biennálét állami pénzek nélkül létrehozni? Hova lehet innen fejlődni?

A célunk változatlan: a magyar kortárs művészeti szcénát akarjuk helyzetbe hozni, életben tartani, nemzetközi lehetőséghez juttatni. Az eszköz, a mód alakul, mert egyre rosszabb állapotba kerül körülöttünk a színtér. Felhagyunk azzal, hogy platformként szolgáljunk önálló projekteknek, mert külön-külön nem tudnak megvalósulni. Újdonság lesz a „3. kiadásban”, hogy szakmailag és anyagilag is sokkal szorosabban együttműködünk jóval kisebb számú projekttel.

Az elsőben még 100 projekt indult 200 programmal 5 hét alatt vagy 100 helyszínen. Ott az volt a cél, hogy legyen egy kritikus tömeg. A másodiknál is volt vagy 60 projekt, a harmadik kisebb lesz, de jóval fókuszáltabb. 12-13 elég ambiciózus projekttel dolgozunk majd, benne rengeteg beszélgetéssel, vetítéssel, városi sétával, workshoppal, gyerekprogrammal.

És míg korábban maguk finanszírozták a programjaikat, csak néhányat támogattunk, most az OFF-Biennálé állja a költségvetés nagy részét.

Párhuzamosan azzal, amit a német documentán csinálunk majd, itthon is szeretnénk szorosabb együttműködést hozzánk hasonló szervezetekkel, kezdeményezésekkel, nemcsak művészetekkel. Ahol közös célt és teret találhatunk, hosszútávú stratégiai együttműködést hozhatunk létre, egymást segítő networköt. Szolgáltatásokat hozhatunk létre, termékeket, amelyekből kisebb bevételünk is lehetne, mert rengeteg kööttséggel jár, ha nemzetközi pályázati pénzekből élsz. Szeretném, ha bevételünk lenne az oktatásból, gyerekprogramokból, kiállításvezetésből, kortárs művészetekről szóló előadásokból. Ezeket eddig ingyen csináltuk, és látjuk, hogy van rá kereslet a piacon.

Forbes.hu: Idén lett volna a harmadik OFF-Biennálé, de jövő évre tolódik. A pandémiát beveszitek a topikba?

2019-ben találtuk ki a témát, és bár nem ugyanazt, de hasonlót fogunk bemutatni, mint ami az idén elmaradt. Levegőt! a címe, alapvetően József Attila verséből kiindulva. Ami megtetszett benne: egy felkiáltásban hozza össze a politikai szabadságvágyat és a klímaválság fenyegetettségét. A pandémia valahogy biztos belekerül. Globális, hideglelős aktualitást kapott ez a cím, új jelentésrétegeket adott neki az elmúlt egy év, a pandémián túl a Black Lives Matter mozgalom is, amely szlogenné tette Eric Garner kétségbeesett kiáltását: „I can't breathe”.

Mladen Miljanovic A *Magyarország hadművelet* című tárlata az acb Attachmentben Fotó: Aknay Csaba/OFF–Biennale Budapest Archivum

Forbes.hu: A járvány mennyiben befolyásolta a képzőművészek életét?

Gyakorlatilag áttette online-felületre a művészetet a vírus, és ez csak kis mértékben felel meg a kortárs képzőművészet szükségleteinek. A kereskedelmi szcénában az online vásárok csak a nagy játékosoknak, a nagy galériáknak kedveztek. Világszerte elmaradtak a kiállítások is, kérdés, hogy a művészek befektetett pénzét kifizetik-e. Sokszor ugyanis megelőlegezik a saját kiállításaik költségét.

Ilyenkor előtérbe kerül a szabályozatlan, védelem nélküli helyzetük, a kiszolgáltatottságuk.

A művészek sokszor dolgoznak szerződés- és tiszteletdíj nélkül, az intézmények úgy gondolják, legyen elég maga a kiállítás adta lehetőség, nem fizetnek az elvégzett munkáért. Sőt, ha egy képzőművész egyszer eladja a művét mondjuk 5000 dollárért és az később 5 milliót ér, akkor az

értéknövekedésből sem lát semmit. Ezek a furcsa anomáliák a járvány idején hatványozottan éreztetik a hatásukat.

Forbes.hu: Anyagilag segítettetek a projektjeiteknek, amelyek úgy készültek, hogy ebből idén bevételük lesz?

Megtérítettük az eddigi kiadásait, és a tiszteletdíjait is részarányosan kifizettük. De sajnos ezek nem jelentenek jelentős segítséget, senki sem gazdagodik meg az OFF-ból.

Gróf Ferenc X című egyéni kiállítása az acb Galériában. Fotó: Zellei Boglárka/OFF–Biennale Budapest Archivum

Forbes.hu: Sosem akartál külföldre költözni? A kapcsolatrendszered megvan hozzá, és ez az elismerés is nyilván új lehetőségeket hoz.

Olyasmit képvisel az OFF-Biennálé a civilséggel, a helyi témákkal, a nemzetközi networköléssel, ami nemzetközileg releváns. Ezt ismeri el az ArtReview-lista, és az, hogy beválogattak minket a documentába. Ebbe a körforgásba bekerülni, benne lenni, hihetetlenül izgalmas, ezen nem

változtatnék. Külföldön bármilyen intézményben ülve nem jutottam volna ehhez a lehetőséghez.

Magyarországon élek, ezt a közeget ismerem, ennek a problémái hatolnak a bőröm alá. Nem véletlen, hogy a barátaimmal, kollégáimmal ezt hoztuk létre, mert ez a mi életünk. Azt hiszem, szakmailag ennél nincs ennél sokkal feljebb. Hogy ebből mit hozunk ki, az más kérdés.